

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 12.

V Ljubljani, 15. junija 1883. l.

XXIII. leto.

Postava od 2. maja 1883,*)

s katero se nekatera določila postave od 14. maja 1869 (Drž. zak. št. 62) izpreminjajo.

S privolitvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem takó:

Člen I.

Naslednji paragrafi postave od 14. maja 1869 (Drž. zak. št. 62), s katero se ustanvljajo načela za poučevanje v ljudskih šolah, v svoji zdanji besedi izgube moč ter naj slovó v bodoče takó le:

§. 3.

Učni predmeti občne ljudske šole so, namreč:

vera;

branje (čitanje) in pisanje;

učni jezik,

računstvo (številjenje), v zvezi z geometrijskim oblikoslovjem;

učencem najdumnejše in najimenoitnejše, kar je vredno vedeti iz prirodopisa, prirodoslovja ali fizike, zemljepisja in zgodovine s posebnim ozirom na domovino in nje ustavo;

risanje ali črtanje;

petje;

dalje:

ženska ročna dela za deklice;

telovadba za dečke zapovedana, za deklice nezapovedana.

Kakor bode imela katera šola več ali manj učiteljev, bodo se tudi učni predmeti z večó ali manjšó obširnostjo (razsežnostjo) učili. Od le-tega je tudi zavisno, ali se bode pouk razširil še na katere druge tukaj ne naštete učne predmete, sosebno v katerem drugem deželnem jeziku (§. 6).

§. 7.

Učna tvarina ljudske šole naj se na tista leta, v katerih mora vsak otrok v šolo hoditi, kolikor je mogoče tako razdeli, da bode vsako od teh let po ena učna stopnja.

Ali se ima šolska mladina razvrstiti v razdele ali razrede, to se ravna po številu učencev in po številu učiteljev, ki jih ima katera šola, ter se sme po okolnostih, sosebno na kmetih, ta razvrstitev uravnati po načelih poludnevnega poučevanja.

§. 8.

Katere učne knjige in berila se smejo rabiti, to določuje minister za bogočastje in uk, po tem ko je zaslišal deželno šolsko oblastvo.

Izmed dopuščenih knjig in beril izbira in določuje deželno šolsko oblastvo, zaslišavši okrajno učiteljsko konferencijo, te, katere naj se rabijo.

*) Po „Državnem zakoniku za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane“. (Kos XIX. — Izdan in razposlan 5. maja 1883. l.)

§. 10.

S posebnim ozirom na potrebe katerega kraja moči je zediniti s posamnimi učilnicami tudi naprave ali zavode za njegovanje odgojo in poučevanje otrok, kateri še niso dolžni v šolo hoditi, kakor tudi posebne tečaje, namenjene za nadaljšnjo splošno izomiko mladine šoli odrasle (§. 59, odstavek 2).

Tudi za deklice, ki so užé šoli odrasle, smejo se ustanoviti učni tečaji zarad nadaljšnjega obrazovanja (§. 59, odstavek 2).

§. 11.

Število učiteljev v vsaki šoli ravna se po številu učencev.

Ako bode za tri leta zapored v kateri šoli, poprek vzevši, pri celodnevem poučevanju po 80 učencev, mora se brezuvetno (brezpogojno) poskrbeti še za drugega učitelja, in tako tudi za tretjega, če to število naraste na 160, ter je treba po tem razmerji še dalje pomnoževati število učiteljev.

Pri poludnevem poučevanju računati je po 100 učencev na enega učitelja.

Določujoč število učiteljev tistim občnim ljudskim šolam, katere se za otroke poslednjih dveh letnih stopinj uredijo drugače nego veli pravilo (§. 21, odstavek 4), ni ozirati se na te otroke.

Učiteljska mesta, enkrat ustanovljena, smejo se samo z dovoljenjem deželnega šolskega oblastva odpraviti.

Deželnemu postavodavstvu je pridržano, znižati maksimalno število učencev, kateri se imajo odkazati nemu učitelju.

§. 15.

Učiteljice in podučiteljice v dekliških šolah naj praviloma poučujejo deklice tudi v ženskih ročnih delih, za kar se ima napraviti poseben šolski razdel.

Kjer je dekliška šola izročena moškim učiteljem, mora se za poučevanje v ženskih ročnih delih namestiti posebna učiteljica.

Kjer ni samostalnih dekliških šol, naj se za dekleta, ki so dolžna v šolo hoditi, napravijo posebne delovne šole, ki so same za se ali pa združene z ljudsko šolo.

§. 17.

Meščanske šole namen je, učni smoter občne ljudske šole presezajočo izomiko dajati zlasti z ozirom na potrebe obrtnikov in kmetovalcev. Ista posreduje tudi izomiko pripravljajočo na učiteljska izobraževališča, na take strokovne šole, za katere ni treba prejšnjega obrazovanja v kaki srednji šoli.

Učni predmeti meščanske šole so:

vera;
učni jezik v zvezi z naukom o poslovnih sestavkih;
zemljepis in zgodovina s posebnim ozirom na domovino ali očetnjava in njeno ustavo;
prirodopis;
prirodoslovje ali fizika;
računjanje v zvezi z enovitim knjigovodstvom;
geometrija in geometrijsko črtanje;
risanje ali črtanje s prosto roko;
lepopisje;
petje;

dalje:

ženska ročna dela za deklice;
telovadba za dečke zapovedana, za deklice nezapovedana.

V nenemških šolah meščanskih ima se dati tudi prilika, da se otroci naučé nemškega jezika.

Če deželno šolsko oblastvo pritrdi, sme se v meščanski šoli deliti tudi nezapovedan pouk v katerem drugem živem jeziku, v igranji na klavir in na gosli.

§. 18.

Meščanska šola šteje tri razrede, kateri se stikajo s petim letnim tečajem občne ljudske šole.

Tistim, kateri vzdržujejo šolo, prepušča se, da smejo meščansko šolo skleniti s katero občno ljudsko šolo pod enim vkupnim voditeljem. V tem slučaju se imenuje „Občna ljudska in meščanska šola“.

§. 19.

Določila §§^{fov} 4 do 8, 10 do 14 veljajo tudi za meščanske šole, vendar s temi le razločki:

1. Kadar se postavlja učni črtež, treba je ozirati se na posebne potrebe šolskega mesta in okraja.
2. V meščanski šoli morajo se vseskozi moški otroci od ženskih odločiti.
3. Učiteljska konferencija predlaga deželnemu šolskemu oblastvu, katere izmed učnih knjig in beril ali čitank naj bi se izbrale; tudi sme nasvetovati mu, da se vvedejo (vpeljejo) kake nove učne knjige in čitanke.
4. Odgovorni voditelj meščanske šole ima naslov: „ravnatelj ali direktor“.
5. Razven ravnatelja in veroučitelja naj bodo najmanj še trije učitelji.

§. 21.

Dolžnost, hoditi v šolo, začénja se za otroka, kadar izpolni šesto, in traja ali trpi, dokler ne izpolni štirinajstega leta svojega življenja.

Izstopiti iz šole sme učenec vendar samo takrat, kadar zna najpotrebnejše, kar je zapovedano za ljudsko šolo, namreč: vero, čitati (brati), pisati in računati.

Na občnih ljudskih šolah naj se otrokom, ko izpolnijo šesto leto svojega šolanja, na kmetih in otrokom neimovitih ljudi po mestih in trgih, če njih roditelji ali roditeljev namestniki zaprosijo, iz ozira vrednih razlogov dopuščajo polakšice ali zljajšila gledé na mero, koliko jim je pravilno hoditi v šolo. Te polakšice naj bodo v tem, da se poučevanje skrči (stesni) na neki del leta, ali na pol dné ali na posamične dneve v tednu.

Le-te polakšice dodeljevati je tudi otrokom celih šolskih občin na deželi (na kmetih), kadar zastopi vseh všolanih občin vsled sklepa občinskih odborov za to poprosijo. V tem slučaju moči je učni črtež urediti takó, da se okrajšani pouk otrokom v posebnih oddelkih, ki so ločeni od drugih otrok, delí najmanj do izpolnjenega štirinajstega leta njihove dobe.

V vseh slučajih, kateri se v zgornjih dveh odstavkih na misli imajo, treba je otroke, v šolo hoditi dolžne takó učiti, da jim bode moči s tem poukom sploh zapovedani učni smoter doseči.

Na koncu šolskega leta sme okrajno šolsko nadzorstvo takim učencem, kateri sicer še niso prestopili štirinajstega leta, pa ga prestopijo v prvem prihodnjem poluletju, in kateri so se popolnoma naučili predmetov ljudske šole, iz tehtovitih razlogov dovoliti, da se odpusté iz šole.

§. 23.

Dolžnosti, hoditi v javno šolo, odvezani so časno ali za vselej:

Otroci, kateri hodijo v kako višjo šolo, ali v obrtniške ali kmetijske šole ali strokovne tečaje, ako le-ti po svoji uredbi morejo ljudsko-šolski pouk nadomeščati; po tem otroci, katerim kaka duševna ali teška telesna nakaznost ali napaka brani učiti se ali v šolo hoditi; naposled taki otroci, katere poučujejo domá ali v kakem privatnem zavodu.

V tem poslednjem primeru odgovorni so roditelji (starši) ali njih namestniki za to, da se bodo otroci zadostno poučevali vsaj v vsem tem, kar je zapovedano za ljudsko šolo.

Ako je kaka dvojba na to stran, ima okrajno šolsko nadzorstvo dolžnost, po primernem načinu prepričati se o tem, je li dvojba utrjena ali ní. Temu, kar se zastran tega zaukaže, dolžni so roditelji ali njihovi namestniki udati se.

§. 29.

V izobraževališčih za učitelje se učí:

- vera;
- odgojstvo (pedagogika) s praktičnimi vajami;
- učni jezik;
- zemljepis;
- zgodovina in nauk o ustavi domovine;
- matematika in geometrijsko črtanje;
- prirrodopis;
- prirrodoslovje;
- nauk o kmetovanji s posebnim ozirom na razmerja tal (zemlje) v domači deželi;
- lepapisje;
- risanje ali črtanje s prosto roko;

muzika s posebnim ozirom na cerkveno muziko;
telovadstvo.

Razen tega je treba ondi, kjer bode prilika k temu, zrejance ali odgojence seznaniti z načinom, kako se poučujejo gluhonemi in slepi, kakor tudi s tem, kako je treba urediti detinj vrt in odgojilnice za нравno zapustele (zanemarjene) otroke da bo prav.

Z odobrenjem ministra za uk in bogočastje smejo se kot nezapovedani predmeti učiti drugi živi jeziki.

§. 30.

Učni predmeti v izobraževalnicah za učiteljice so:

vera;

odgojstvo (pedagogika) s praktičnimi vajami;

učni jezik;

zemljepis;

zgodovina;

aritmetika (računstvo) in nauk o geometrijskih oblikah;

prirodopis;

prirodoslovje;

lepopisje;

črtanje z golo ali prosto roko;

muzika;

ženska ročna dela;

telovadba.

Še je treba ondi, kjer bo prilika za to, zrejanke seznaniti s tem, kako se mora urediti detinj vrt.

Z odobrenjem ministra za uk in bogočastje smejo se kot nezapovedani predmeti učiti drugi živi, sosebnostni tuji jeziki.

Učiteljice ženskih ročnih del bodo se izobraževale ali v izobraževališčih za učiteljice ali pa v posebnih učnih tečajih.

§. 32.

Da bode kdo vzprejet v prvi letni tečaj, hoče se, da je izpolnil 15. leto svojega življenja, in poleg tega, da je zdravega, trdnega telesa, da je v oziru na blagonravje brez madeža in da je že temu primerno izobražen. Minister sme iz razlogov posebnega ozira vrednih komu šest mesecev največ od dobe izpregledati.

Da ima pitomec res tako v pripravo potrebno izomiko, mora dokazati pri ostri preskušnji pred vzprijetjem.

Ta preskušnja obsega sploh tiste učne predmete, kateri se obligatno uče v meščanski šoli. Na take prositelje, ki so uže v muziki izobraženi, treba se je pri vzprijemanji predstveno ozirati.

Javna učiteljska izobraževališča odprta so brez razločka vere vsem prositeljem, kateri imajo takšne izkaze.

§. 36.

Pravna razmerja učiteljskega osobja se uravnujejo s posebnimi propisi. Učitelji za vero, ako se zatrdno namestijo, naj bodo — kar se tiče pravic in dolžnosti — glavnim učiteljem enaki.

§. 38.

Kdor ima svedočbo (spričevalo) zrelosti (§. 34), sposoben je biti začasno nameščen za podučitelja ali učitelja.

Da bode kdo za trdno (definitivno) nameščen kot podučitelj ali učitelj na kateri občni ljudski šoli, potrebna mu je svedočba učiteljske sposobnosti za občne ljudske šole, katero zadobi s preskušnjo o učiteljski sposobnosti po tem ko je najmanj dve leti v zadovoljstvo delal v praktični šolski službi na javni ali taki zasebni ljudski šoli, katera ima pravico javnosti.

Da bode kdo za trdno nameščen kod podučitelj ali učitelj na kateri meščanski šoli, potrebuje svedočbe o učiteljski sposobnosti za meščanske šole, katero zadobode s posebno preskušnjo po tem ko je najmanj tri leta v polno zadovoljstvo delal na kaki ljudski šoli ali na katerem drugem učilišču. V učiteljstvo izkušene tehnične učitelje za posebne učne tečaje, ki so združeni s posamičnimi šolami (§. 10), sme ukovni minister od te preskušnje odvezati.

Za preskušnje o učiteljski sposobnosti postavlja minister za bogočastje in uk posebne komisije. Tu velja za načelo, da naj udje take komisije bodo sosebno ravnatelji in učitelji učiteljskih izobraževališč, šolski nadzorniki in dobri ljudsko-šolski učitelji.

V preskuševanje kandidatov gledé njihove sposobnosti, poučevati otroke v veri, treba je pozivati zastopnike cerkvenih in verskih družeb (§. 5, odstavek 6).

§. 41.

Taki, kateri niso na kakem učiteljskem izobraževališči, imajočem pravico javnosti, dovršili poučnega tečaja, smejo, kadar so izpolnili devetnajsto leto svoje dobe, zadobiti svedočbo zrelosti (§. 38, odstavek 1), če — izkazavši ostale zakonite potrebnosti (§. 32, odstavek 1) — opravijo preskušnjo na katerem državnem učiteljskem izobraževališči.

Minister za bogočastje in uk določa uvete, pod katerimi je moči kandidatom — imajočim učiteljsko sposobnost za srednje šole — dobiti učiteljsko sposobnost in namestnost (sposobnost namestitve v službo) za ljudske šole.

Ali za trdno se taki kandidatje smejo v službo namestiti samo po tem, ko so najmanj eno leto v ljudsko-šolski službi delali (§. 38, odstavek 2 in 3).

§. 42.

Da se kandidatje nadalje izobrazijo za učiteljstvo, sosebno v učnih predmetih meščanske šole, treba je ustanoviti posebne učne tečaje.

Tanja določila izdaje minister za bogočastje in uk.

§. 46.

V vsaki deželi bivajo vsakih šest let konferencije poslancev okrajnih konferencij pod prvosedstvom katerega deželnega šolskega nadzornika (deželne konferencije).

§. 48.

Služba v javnih šolah je javen urad in zadobiti jo more enakomerno vsak državljan, kateri je svojo sposobnost za to zakonito izkazal.

Kot odgovorni šolski voditelji (§§. 12, 14, odstavek 2, §. 19, točka 4 in 5) smejo se postaviti samo taki učitelji, kateri izkažejo tudi, da so sposobni učiti vero (§. 38, odstavek 5) ónega spoznavanja, kateremu pripada večina učencev dotične šole po srednjem številu, kakor je bilo v poprejšnjih petih letih. Pri ovedovanji tega srednjega števila šteje se, da vsi evangelijski učenci pripadajo enemu in istemu spoznavanju (veroizpovedi). Šolskega voditeljstva dolžnost je, nadziranja šolske mladine pri redno postavljenih bogo-vernih (pobožnih) vajah udeleževati se po učiteljih dotične veroizpovedi.

Učiteljstvo je zaprto takim, kateri vsled kazensko-sodne obsodbe ne morejo biti izvoljeni v občinski zastop.

§. 53.

Če se pri kateri učiteljski osebi, ki ima svedočbo učiteljske sposobnosti za občne ljudske šole, najde, da njene storitve niso zadostne ali dovoljne, sme deželno šolsko oblastvo primorati jo, da se še enkrat podvrže preskušnji o učiteljski sposobnosti. Ako bode posledek te preskušnje zopet nezadosten, izgubi dotičnik vsled tega prej zadobljeno svedočbo učiteljske sposobnosti, ter je zavisno od razloke deželnega šolskega oblastva, je li dovoliti mu, da začasno (provizorno) nadalje služi, ali pa izreči, da bodi odstranjen od učiteljstva.

§. 54.

Ako se kateri učitelj v šoli zoper svojo dolžnost vlada, ali če se zunaj šole vede takó, da to krati ugled učiteljskega stanu ali izdatnost delovanja njegovega kot odgojitelja in učitelja, uporabiti je disciplinarna sredstva, brez razločka, ali nastopi morebiti tudi kazensko-sodno preganjanje.

Tanje to določuje deželno zakonodavstvo, pri čemer naj velja to načelo, da se ravnatelji in tako tudi dokončno nameščeni učitelji in podučitelji smejo iz službe odpustiti in od učiteljstva odpraviti samo na podlogi poprej opravljenega pravrednega disciplinarnega postopka.

§. 59.

Dolžnost, napravljati šole, uravnjuje deželno zakonodavstvo, držeč se tega načela, da je vsekakor treba ustanoviti šolo povsod, kjer eno uro na okoli po petletnem po-

prečnem (srednjem) številu biva več nego 40-tero otrok, ki morajo čez štiri kilometre daleč v kako šolo hoditi.

Takisto pristoji tudi deželnemu zakonodavstvu izdati pripravna ukazila gledé ustanovitve za deželo potrebnih šol in odgojilnic otrokom nepolnočutnim (ne obdarjenim z vsemi čuti), dalje otrokom npravno zapustelim, kakor tudi gledé zavodov in učnih tečajev, ki jih omenja §. 10.

§. 62.

Za potrebne ljudske šole skrbí v prvi vrsti občina dotičnega kraja ali selišča, pri čemer se v moči vzdržujejo pravno obstoječe dolžnosti in dajatve ali oprave tretjih oseb ali pa korporacij.

Koliko se tega udeležujejo okraji, po tem, kako se opravlja trošek za zavode in tečaje omenjene v §. 10 in §. 59, odstavek 2, to določa deželno zakonodavstvo.

§. 75.

Z ozirom na posebne razmere kraljevin Dalmacije, Galicije in Vladimirije z veliko vojvodino Krakovsko, vojvodin Kranjske in Bukovinske, mejne grofovine Istorske in poknežene grofovine Goriške in Gradišćanske pridržava se ondudajšnjim deželnim zakonodavstvom, dopustiti kak odstop od načel, postavljenih v §. 21, odstavku 1, 3, 4, 5 in 6, v §. 22, odstavku 2, v 28 in v §. 38 in v kraljevini Galiciji in Vladimiriji z veliko vojvodino Krakovsko tudi od načel, ki so ustanovljena v §§. 17, 18 in 19.

Določila §. 48, odstavka 2, ne veljajo v kraljevinah Dalmaciji, Galiciji in Vladimiriji z veliko vojvodino Krakovsko vred.

Člen II.

Ministru za bogočastje in uk naroča se zvršiti to postavbo ter izdati potrebna prehodna določila.

Na Dunaji, dné 2. maja 1883.

Franc Jožef s. r.

Taaffe s. r.

Conrad-Eybesfeld s. r.

Ženska vzgoja.

(Spisuje **Jos. Ciperle**.)

11.

„Šole so polne priljudnih otrok, in vendar je svet poln neumnih ljudi.“
Helvetius.

V tem poglavju govorimo o nekem predmetu, ki ne zadeva samó ženske vzgoje, ampak vzgojo sploh. Zato menim, ne bode škodovalo, ako to razmišljanje vrinem v ta spis.

Ideje Rousseaua našle niso samo na Francoskem mnogih privržencev; tudi po drugih deželah poprijeli so se jih mnogi, ali posebno na Nemškem. Tù so bili tako zvani filantropisti, ki so prav resnobno skušali vpeljati nazore Rousseaua v praktično vzgojo. Kar jih je posebno odlikovalo, je bilo to, da so hoteli iztrebiti vsako silo iz šole. Poučevati bi se moralo po njih načelih tako prijetno, da mislijo otroci, da se igrajo, a se vendar v resnici učé. Prijemati se imajo otroci le z rokovicami, kajti znal bi se jim skriviti kak lasec, ako bi jih prijeli z golo roko. Bili so oni torej prvi in navdušeni pridigarji humanizma.

Osnovali so tudi šole po teh nazorih. Ali ker te ideje niso imele kaj trdne podloge, niso tudi šole filantropistov bile nič kaj imenitne. Kajti z ljubeznijo, s prijaznostjo, humanizmom in z enacimi sredstvi se še ne doseže vsega v vzgoji; treba je dostikrat tudi trde ostrosti.

Ugovarjali so sicer filantropisti, „da so otroci od narave vsi dobri, le sila jih pokvari“. — Za Boga! Ravno oni otroci, ki poznajo najmanj sile, ki se tako rekoč vedno prijemljó le z rokavicami, ravno ti otroci so največ tudi zelo popačeni.

Čutilo se je, da so s filantropisti vred bile pokopane tudi njih ideje. In res nekaj časa se ni nikdo več ravnal po njih. Kar na enkrat pred kakimi 20. leti privlekli so jih zopet pedagogi iz groba, jih oblekli v nova oblačila, okinčali jih s pisanimi traki in z enacim leskom in bleskom, ter jih jeli vsilovati národom. In národje so jih popadli z vsemi štirimi, ter so kričali: Tako je, živio humanizem! proč s silo, živela svoboda! — In kdor je znal tako najbolj kričati, ta je mož, na katerega ima biti ponosen svet; ta je bil mož 19. stoletja.

Vender ne smemo misliti, da so te ideje svet osvobodile. Oj, ne! Osrečile in osvobodile so pač nekatere, a drugi so se čisto zanemarjali.

O tem predmetu bi se dalo še mnogo pisati, a ker ne zadeva dalje več vzgoje, končamo. Vrnimo se zopet k našim filantropistom!

Eden iz-mej teh imenoval se je Salzmann. Ta mož je v neki slabi uri napisal tudi to jako čudno misel, da ima vzgojitelj vír vseh otroških napak iskati v sebi.

Mnogo boljših njegovih idej se je pozabilo, po mnogih boljših njega nazorih ni se ravnalo nikdar; a ta ideja prešla je v meso in kri premnozih ljudi. In ti jo blebetajo brez razuma za Salzmannom, kjer jim je prilika, pritisniti kako moralično klofuto učiteljstvu ali vzgojiteljem.

Po tej ideji ne smé se kaznovati otrok, ki je učinil kaj slabega, ampak njega vzgojitelj. Vzgojitelj je ono tele, ki se ima zaklati za pregrehe gojenca.

Omenil sem užé zgoraj, da so filantropisti in tedaj tudi Salzmann nasledniki Rousseaua. Ali s tem izrekom je Salzmann čisto v nasprotji z Rousseauom. Ta piše namreč, da so vzgojitelji otrokovi ljudje, narava in stvarí, ki ga obdajejo. Ljudi pač lahko primemo za ušesa, ako so gojencu priredili kako naopačnost; a kdo more prijeti natoro ali stvarí za ušesa? Ali naj te tudi vir vseh otroških naopak iščejo v sebi?

Da-si je ta ideja jako absurdna, vender so se je poprijeli pedagogi in nepedagogi. S tem izrekom jeli so se terorizirati učitelji. S prstom so kazali in še kažó na onega učitelja, katerega je posadila nezgoda mej posebno malopridne paglavce. Komu družemu se pripisuje vzrok malopridnosti njega učencev, nego le njemu! Gorje mu, ako si upa kdaj izreči, da so njegovi otroci malopridneži! Takoj ga obsodijo. Eden reče: „On nima pedagogičnega takta“; drugi trdi: „On nima praktičnega talenta“; tretji meni: „On ni metodikar“; četrti zopet modruje: „On ima premalo pozitivne vednosti“ i. t. d.

Gorjé tudi učitelju, ki pové odkritosrčno, da mu v tej ali oni stroki ni kaj jasnega, da ne razume tega ali onega! Gorje mu, ako pové to komu! Če tudi njegov kolega še manj vé o tej stroki, vender, ako je praktičen človek, se ne bo udal. Zraven tega te bode še prav usmiljeno pogledal, ter te znabiti celó obrekoval, da si nevednež. Zato je mnogo bolje za te, ako se tolažiš s pregovorom: „Was ich nicht weiss, das macht mir nicht heiss“. A ne pravi nikomur, da česa ne znaš.

A tudi gorjé učitelju, ki prosi koga za kak pedagogičen svét. Pač te bode oni, kojega vprašaš, prav milostno pogledal od nog do glave v zavesti svoje pedagogične vzvišenosti nad teboj; pač bode zmajal s svojo lastno pedagogično butico, ter ti potem dal zopet milostno ta ali oni svét, kojega vender največ porabiti ne bodeš mogel. — Lepo je res brati v pedagogikah, da imajo starejši učitelji uporabljati svojo pedagogično izkušnost v prid mlajim. Ali ne svetoval bi nikomur obračati se v tem obziru preveč do njih. Kajti mnogo jih je, — ne rečem ravno, da so vsi taki — ki se radi potem

bahajo s tem, ter smešé pred drugimi mladega, nezrelega pedagogiča, ki si ne vé pomagati pri svojem poslu.

Beri knjige, mladi učitelj, premišljuj sam, in ne bodeš lahko prišel v zadrego niti pri pouku, niti pri vzgoji.

Zato so previdni učitelji obrnili plašč po vetru. Oni ne tožijo nikdar in nikomur o svojih učencih. Nasprotno, hvalijo jih nad vso mero, naj si bodo užé v resnici pridni in dobri, ali naj si bodo še tako malopridni in leni. Le poslušaj jih tudi, kako te bodo zavrnili, ako jim zatožiš tega ali onega neubogljivca! Porekó ti, da to ni mogoče, kajti tako npravnega, tako pridnega otroka ni kmalu na sveti. Prav imajo. Svet hoče biti prevaran, zato se mora prevarati.

Šole so polne uljudnih otrok, — piše Helvetius. In če niso, se vsaj pravi, da so. Kajti v kako slab glas bi prišel po Salzmannu oni učitelj, ki bi imel same malopridneže v šoli. Pedagogi in nepedagogi bi takoj izumili, da se mora vir otroških naopak iskati v učitelju. Rekli bi: Kakoršen je on, taki so oni. Ali učitelj vender nikdar ne pokvari svojih učencev. Ali more kdo nam dokazati, da smo jih mi učili krasti, pretepati se, lagati se i. t. d. In dokler nam ne dokaže nikdo tega, bodite malo varčnejši s tem izrekom: Kakoršen učitelj, taki učenci.

Vender kar veljá o učiteljih, to ne veljá tudi o stariših. Tudi stariši vedno hvalijo svoje otroke, naj si bodo še tako malopridni. Ali ti niso tako nedolžni naopak svojih otrok. Ti zakrivé vender mnogo prestopkov, mnogo hudobij. Zato je družinsko življenje potrebníše regeneracije, nego šola. In da bi oni, ki imajo vedno kaj izboljševati na šolstvu, se trudili tudi malo za popboljšanje družinskih in dostikrat tudi lastnih razmer, gotovo bi bilo vse drugače.

(Dalje prihodnjič.)

Knjiga Slovénka

v

dobah XVI. XVII veka.

III. Tretji je imenovati **Janez Ludvik Schoenleben**. Rodil se je l. 1618. v Ljubljani, kjer mu je oče nekaj let bil župan; uči se pri Jezuitih, vstopi v njihov red, poznej izstopi iz njega, postane dekan pri stolni cerkvi, potem v Ribnici, naposled umakne se vsem službam, da žíví le vedi in knjigam, ter umre v Ljubljani 15. okt. 1681. l. Pokopan je pri Jezuitih in v cerkvi sv. Jakoba je na grobni spomenici pisateljska slava njegova povedana v naslednjih vrsticah:

„Asserendae et propagandae Immaculatae Conceptionis

Divorumque Coelitus Cultui

Augustissimae Domus Austriacae Honori

Ducatus Carnioliae Patriaeque Nomini

Qua sacris qua prophanis Lucubrationibus

Ad Nominis Immortalitatem claruit“.

Bil je sloveč v učenosti in dostojnosti: Carniolus Labacensis, Ss. Theologiae Doctor, Canonicus et Decanus Ecclesiae Cathedralis, Protonotarius Apostolicus, Archidiaconus Carnioliae Inferioris s. Plebanus Caesareus Reifnicensis etc. „Er war ein hochgelehrter Theologus, auch stattlicher Historicus und Genealogicus, dabey sehr beredt, und sowol in Teutscher als Slavonischer Sprach, ein trefflich-guter Prediger...“ Valvazor, ki to o Schönleбенu pravi, našteva 38 tiskanih knjig in knjižic njegovih, največ v latinščini, 6 posebnih rokopisov in več drugih stvari (Collectanea, Notationes etc.). P. Marcus Pohlin, po naštetih knjigah in rokopisih „indefessi pro Patriae honore Patriotae, Proto-

Academici Operosi, atque zelantissimi“, piše o sklepu: „Clarissimus hicce Popularis noster, ut patet, tot libros scripsit et edidit quoque, quot nemo ex nostris; ideo etiam a tot Scriptoribus in eorum operibus laudatur, nominatim a Valvasorio Lib. VI. pag. 354 sui Chronici et alibi passim; a Thalbergio nostro, sed et ab exteris etc. (Bibliotheca Carnioliae pag. 49, 50.)“.

Pisal je J. L. Schönleben sicer največ latinski, nekaj nemški, vendar mnogo na slavo svoji domovini. Nabral je dokaj učene tvarine v smislu tedanje dobe. Znamenita je nam vzlasti knjiga: *Aemona Vindicata sive Labaco metropoli Carnioliae vetus Aemonae nomen jure assertum*. Salisburgi 1674 in 4^{to}. (Dedicatoria ... ex musaeo meo Archidiaconali Reiffnitij ...). — Še bolj pa: *Carniolia Antiqua et Nova sive Inclyti Ducatus Carnioliae Annales Sacro-Prophani*. Ab orbe condito usque ad annum millesimum aerae Christianae. Tomus I., Part. III. Labaci. J. B. Mayr. A. 1681 in Fol. — Tej bila je „*Aemona Vindicata — opusculum prodromum*“, in v predgovoru pravi: „*Scripturus brevem patriae meae Chronologiam, opus aggredior arduum ... primus ... tempus breve ... me aliud isthic non agere, quam brevi compendio ampliori operi prae-ludere*. Erit, qui post me, non tamen sine me, haec auctiora producet“. Bil je to v istini prijatelj njegov — Valvazor. — Učenjaku J. L. Schönleбенu gre tudi hvala, da je po njegovem prizadevanji iz Solnograda v Ljubljano l. 1680 se priselil Janez Krstnik Mayr z bukvarno in tiskarno svojo.

Manj učen je bil Janez Ludvik Schönleben v „Knjigi Slovénski“. V tej mu je edino delo: „*Evangelia inu Lystuvi na vse Nedele inu jemenitne Prasnike zeliga Leita po Catoliski vishi, inu poteh ponoulenih Mashnih Bukvah resdeleni etc*. Stiskanu v' Nemshkim Gradzu. V' sakladi Joannesa Helma Bukveniga Vesnika. V' tem Leyti 1672. 8^o. 447^a. Hac editione editionem Chroenianam quibusdam Evangeliiis, epistolis, orationibus etc. adauxit, versionemque magis ad Carniolicum idioma accomodavit (Biblioth. Carnioliae pag. 40). Knjižico poklanja „Bibliopola Joannes Helm“ knezoškofu Jožefu grofu Rabatta, in po prejeti pravici, da jih sme tiskati, nasledva „*Praemonitio ad Lectorem*“, v kateri pisatelj Joannes Ludovicus Schönleben trdi, da „*Idioma Slavonicum ex quo ortum est Carniolicum*“ ima toliko raznih narečij, da je nemogoče, dati ene Evangeljske bukve vsemu ljudstvu v vseh besedah vsečne. O Hrenovih, pravi, gré tožba, da je v njih mnogo besed Hrovaških in Dalmatinskih (t. j. Srbskih); o teh se bodo nekteri pritoževali o Nemških. Ali — kadar manjka lastnih, sprejmemo rajši vže navadne. Malokteri Ljubljančan vé, kaj je jezér, dedič, nam. tavšent, erbič, erbšina. „*Et haec censenda sunt nativa, cum Carniolia nostra non ex meris Slavis, sed Germanis et Slavis jam inde à principio adventus Slavorum in has terras, mixtim habitantium coaluerit, unde in multis immutata est Slavica lingua, et a vicino traxit, quod non habebat in suo penu*“. — Kdor je na meji Hrovaški ali Laški, vpiše si v svojo knjigo lahko ondi obične. — O branji ali izrekovanji kaže, da Hrovatje in Dalmatinci izgovarjajo, kakor pišejo, Kranjci pa poluglasno na pr. prišal: pršl; vendar se glasniki v pisanji ne smejo izpuščati, da ne nastane p. prvr̥gl nam. p̥èrvèrgèl. „*Quare scribamus more gentis, loquamur more regionis*“. — Potem razlaga, kadar sta i in v samoglasnika, se pišeta i in u, soglasnika pa j in v; da je ločiti s pa f, sh pa fh, ker se po njih spreminja pomen na pr.: sadét (t. j. zadéti) attingere, sad retro, shalit (t. j. žaliti) contristare, nasprot fadét (t. j. saditi) plantare, fad fructus, fhalit (t. j. šaliti) jocari. „*Verum haec et similia non tam ex scriptione, quam ex sensu et connexione vocum qua ratione pronuntiari debeant, colliguntur*. Et linguae hujus ignaris nulla praecepta suffecerint, peritis vix ulla sint necessaria“ etc. (als wenn dieses blofs von unsrer Sprache gälte! — Man sieht aus allen diesen Râsonnements,

Schönleben's Sprachwissenschaft stand etwa auf einer Höhe mit Truber's seiner! Kop. Gramm. S. 61). Nato pripoveduje, da je natisniti dal cerkveni koledar, kjer so prazniki zapovedani zaznamujani (tako na pr. ss. Hermagora in Fortunata — festum de praecepto cum pridiano jejunio) itd., posebni se pa na praznem prostoru vpišejo. Vsega tega je 17 listov.

a) „Evangelia inu Lystuvi na vse Nedele“ so (str. 1—267) natisnjeni po Hrenovih, tu in tam s kterimi razločki. Na primer bodi le: „Kaku ti pak vidiš en pèsdér v' tvojga brata očessu, inu bruna, kir je v' tvoim očessi nepremisliš? Ali kaku moreš ti h' tvojmu bratu reči: Dèrži brat, jest hočem ta pèsdér iz tvojga oka vzeti: inu ti tiga bruna, kir je v' tvoim lastnim očessu, nevidiš? Hinavec, izpravi poprej tu brunu iz tvojga oka: inu potle glédaj, de izpraviš ta pèsdér iz tvojga brata očessa“. Luk. VI, 41. 42.

b) „Evangelia inu Lystuvi... ob terdnih inu zapovedanih Praznikih v' Sveti Catholiški Cerkui“ inu „ly per nekaterih Cerkvah“ so str. 269—380. — Molitva po Pridigi, za Vsiga Kàršanstva Nadluge, reve, nadležaine, inu navarnosti. Karsčanska gmain Spuvid k' Bugu, po Pridigi, ali sicer pogostu reči spodobna (381—386). — Catholiške Peissmi (387—404): Bošična Peissem I. (»Ta dan je vsega vesselja — Divica je rodila — Tega sinka Bošijga: — Divica je ostala — Našiga odrešenika — Stvarnika nebeškiga — Angelskiga kraila: — Gdu je šlišal glih tegá. — Divica rodila Boga — Je čudu preveliku« itd. itd.); II. Bošična Pejsssem (»Enu je Dete roijenu: ai roijenu, — Notri v' tem meisti Bethlehem, — Notri v' tem meisti Bethlehem. — V' eni preprosti stalici, ai stalici: — V' enih osslouih Jassèlcah: — V' enih osslouih Jassèlcah« itd.). Desset Zapuvidi v' Postu. Velikonočna (»Jezus je od smerti vstal — Od njega britke martre: — Ob tu se Vesselimo, — Inu Boga hvalimo. — Kyrie eleison, Christe eleison« itd.). Od Svetiga Duha ob Finkuštim Čassu. — Od Dvice Matere Mariae v' Adventu (»Jager na lovu Šraja — V' tim thronu nebeškim: — V nebessih se zprehaja — Sveta Trojca žnjim. — Eno serno loviti — Iz nebess je poslan, — Ta lovec je en Angel — Gabriel imenovan« itd.). Od Dvice Matere Mariae čez Leitu (»O Ti Divica Mati Maria — Ti si nebeška presvetla zarja, — Skuzi tebe sije Jezus Nebešku sonce, — Nam naše serca resvetli: — To pak ti Jezus oblast imaš — Sai daš nebessa komer hoč« itd.).

c) Catechismus ali kratki zapopadik potrebnih katoliških navukou, za karšanska mladust preprostu postaulen (str. 405—447). — V' tim imeni Boga Očeta itd. — Oča naš, kir si v' Nebessih... Izydi se tvoja vola, kakor na Nebi, taku na semli... Temuč nass reši od slega. — Česčena si Maria, milosti polna... žegnana si mej ženami... — Jest verujem... Doli je šell h' peklom... Od vúnod ima priti... Gmaino Svetnikou... inu večnu živejne. — Svete Desset Zapuvidi Božje: Ta perva... Jest sem Gospud tvoj Bug, ty nymaš drugih Bogov ravén mene iméti. Ty nymaš Iména Gospuda, tvojga Bogá nepridnu pelati. Spumni, de bodeš ta prasník posvečoual. Spoštuj Očeta tvojga, inu Mater tvojo, de tebi dobru grej inu boš dolgu žiu na semli. Ty nymaš vbijati. Ty nymaš prešuštuati. Ty nymaš krasti. Ty nymaš krive priče govoriti supèr tvojga bližniga. Ty nymaš želeti tvojga bližniga Žene. Ty nymaš želeti tvojga bližniga Hiše, ni Hlapca, ni Dekle, ni Živine, ni vsiga kar je njegouiga... Zapuvidi naše Duhovne Matere, svete karšanske Cérkve: Te od Cérkve gori postaulene Prasnike prasnovati. Svete Maše oprauilu, ob postaulenih Prasniki, z' spodobno službo objiskati. Te postne sapovedane dny deržati: kakor ta štiridesset danski post: te štiri Quatre: inu nekatere postaulene Dellapuste. Item, ob Petkih inu Sabbotah messne Iedi se sderžati. Grehe enimu vrednimu, naprej staulenimu Farju v' lejtú nar majne enkrat ispovedati: inu ob velikunočnim čassu Svetu Réšnu Tellú perjeti. Ob prepuidnih čassih nikar ohcejtovati. — Ty veliki naglauni grehi: te lepe čednosti ali Tugenti, letim naglaunim grehom super. Grehi super sv. Duha. Štirji pretežki grehi kateri v' svetu Nebu vpyjejo... Ludskih grehov se deležne sturimo na leté devetere viže. Lete Sredee pak zlužio k' ogibbainu teh grehov.

Imenitiši dobra délla. Sedmeri vihši Dary sv. Duha. Ti lubesnivi Saduvi sv. Duha. Pogubiva della tiga Messa. Sedmére telessne — Duhovne della svete Milosti. Terje Evangeliski svetuvi. Sedem Sacramenti. Ossmere Isveličanstva Evangeliške Postave. Četvére pusledne reyči tiga človeka. Molitva pred jedio, po jejdi... kadar se z' Intra gori vstanne... z' Večer spat grej. Spuvid. Kadar se sgony Ave Maria: Ta Angel Božji je pèrnessel Divici Marij selstvu, inu ona je spočela od svetiga Duha, našiga Isveličarja. — Pole, rekla Maria, jest sim ena Dekla Gospodnja, meni se isgodi po tvoji bessedi. — Inu ta besseda je messu postala, inu je v' nass prebivala: Zatoraj Isveličanu je tu téllu, kateru je tebe JESVS nossilu, inu te pèrssi katere si ty zèssal. — Molitva ob Poldne inu zlasti v' Petik kadar se Tenebrae ali Jesuseva ločuva sgony... čestu v' dnevi... kadar vrta bye... k' sv. Antonu Paduanskimu. — Obári nass Bug Oča, Syn, inu Svéti Duh. Amen.

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Kostanjevica.

a) Zemljepisni del.

Meje Kostanjeviške politične občine se ne ujemajo z župninami pa tudi ne z mejami šolske občine, zato bomo v popisu razločevali politično, župljiško in šolsko občino.

V tukajšnji župljiški in politični občini je ena dvorazredna šola. Župljiška občina ima 1517 prebivalcev, politična pa 2952; šolska se strinja z župljiško do zdaj. Za šolo ugodne mladine je od 6. do 12. leta: dečkov 94, deklic 91; vkup 185. V šolo hodi dečkov 76, deklic 77; vkup 153. V ponavljavno šolo, s katero je združen tudi kmetijski tečaj, pa hodi dečkov 10, deklic 24; vkup 34. — V šolski občini so Gorjanci, katerih odrastka se tu zoveta „Opatova gora“ in „Černeči vrh“.

V Kostanjeviški občini je reka Krka, ki ima skozi politično občino eno uro dolgi tek, skozi župljiško pa petnajst minut več. Potoki so: Prekopski potok, ki se izliva pri Dobravi, Studena se izliva potem, ko blizu Kostanjevice vzprejme Oberh, prav poleg Kostanjevice, od desne strani v Krko. Lokavec v vasi Koprivnik se izliva v Krko od leve strani. Prekopski potok izvira pri Pleteljah v Šent-Jernejski občini, in teče skozi Gruče, Gornjo in Dolnjo Prekopo in Dobravo po Kostanjeviški župnini. Na tem potoku je več mlinov. Studena izvira dobro četrt ure od Kostanjevice pod vasjo Globočice; je jako čista in mrzla, in vzprejme ne daleč od izvira na levem bregu Orehovški potok (hudournik); hrani postervi, in goni kmalu pri izviru žago in mlin; malo nižeje je drugi mlin, ki pa užé nekaj let praznuje. Oberh, ki izvira blizu samostana pri Kostanjevici, pod vasjo Grič, in užé sam po kratkem teku mlin goni, izliva se blizu Kostanjevice v Studeno. Lokavec se nabira iz Krakovskih mlak, teče skozi Koprivnik, in tudi goni en mlin; po kratkem teku se izlije v Krko pod Koprivnikom. — Ribnika ni zdaj nobenega; bil pa je do lani blizu samostana, samostanski ribnik, pa jako zanemaren, zato so ga posušili.

Obrtnije ni tukaj nikakoršne; rokodelcev je komaj za silo. Ljudsko blagostanje je siromašno. Vzrok siromaštva je prirojena trma, ki ne pusti slišati o kakem kmetijskem napredku, potem razvada v jedi in pijači in oderuštvo premožnejših ljudi. — Redijo tukaj govedo, revnega plemena, ki se najbolj nagiba k štajerski sivi živini. Konje imajo v ravnini; prašiče pa povsod jako redijo, pa le za pleme; pitajo jih malo. Koze redijo po hribovskih vaséh. Tudi čebeloreja je precej velika, a o umnem čebelarstvu ni sluha ne duha.

Mesto Kostanjevica z 31 vasi v politični občini. V šolski občini je razven Kostanjevice le še 19 selišč. Izmej teh pa spadajo tri vasi k politični občini Šent-Jernej. — Imena vasí v šolski občini so: Kostanjevica ima 464 prebivalcev; Sajovec ima 64, Malečec 94, Koprivnik 33, Dobe 142, Dobrava 46, Prekopa doljenja 112, Prekopa gorenja 77, Gruča 32, Ržišče 48, Vodenice velike 88, Vodenice male 50, Kočarija 77, Ivanše 15, Podstrm 14, Grič 23, Zaboršt 25, Orehovec 241, Dolšce 44, Globočice 49 prebivalcev. — V politično občino pa spadajo še sledeče vasí: Ban veliki sè 61 prebivalci; Ban mali sè 53 prebivalci; všolana sta v Šent-Jernej. — Avguštime ima 32, Frluga 21, Gradine 37, Jablance 58, Karlče 14, Črešnjevac 50, Mladje 51, Ošterc 159, Prušna vas 70, Črneča vas 186, Slinovec 82, Vrtača 19, Vrblje pa 43 prebivalcev. — Iz tû naštetih 13 vasí so otroci skoro brez šole. Všolane so te vasí v Sv. Križ, pa le po imenu, ker imajo razven Karlič, Slivovec in Jablanec vsi čez eno uro hodá do Sv. Križa. Gotovo je, da je po nekaki vmemarnosti 667 prebivalcev brez šole.

V Kostanjevici je župljánska cerkev sv. Jakoba in podružnica sv. Nikolaja. Nekdaj je bila tudi cerkev sv. Martina, in kakor ljudska pravljica pripoveduje, tû cerkev sv. Neže, ne daleč od župljánske cerkve. V župljánski hiši pa je kapela sv. Ane. — Na Slinovcah je cerkev Matere božje dobrega sveta. Postavili so jo pred 102 leti tukajšnji Cistercijenci. Ne daleč od cerkve, proti jugu, stoji mala kapelica Matere božje, ki je bila menda na tem holmcu prvotno svetišče. — Cerkev Matere božje v samostanu je zapuščena. Na Vodenicah malih je tudi cerkev Matere božje, na Ržišah pa cerkev sv. Magdalene. Na Velikih Vodenicah je kapelica Matere božje, v kateri se pa ne mašuje. — Gradov tukaj ni, le na Dobravi je mali gradič, imenovan „Gutenhof“, lastnina Globočnikovih dedičev. — Vse polje okoli Kostanjevice je skoraj z malo izjemo lastnina samostana ali pa župljánske cerkve.

Zanimivosti. Spomenikov ni v Kostanjeviški občini nikakoršnih, če ne vzamemo za spomenik podobo ustanovitelja samostana, vojvoda Bernarda, katera je vzdana v župljánski cerkvi na levi strani; in podobo nad samostanskimi vrati, ki kaže Marijo, varuhinjo samostana, pod njo pa bosenske roparje, ki so odsekali svojemu pajdašu glavo, mislé, da je menih. — Roparji so namreč mislili napasti samostan po noči; eden se splazi skrivaj, menda še po dnevi v samostan, po noči pa je imel odpréti čakajočim pajdašem vrata. Prej pa, ko odprè vrata, umorí meniha in obleče njegovo kuto, potem gre odpirat vrata. Ko roparji skozi vrata planejo, odseka eden preoblečenemu pajdašu glavo mislé, da je vratar. Ko pa glavo vzdigne in pajdašem pokaže, spoznajo, da je to glava onega Bosnjaka, ki se je bil v samostan splazil. Ustrašili so se ter pobegnili, in niso nikomur kaj žalega storili. (Dalje prihodnjíc.)

Književnost.

— **Habsburški rod.** „Spomenica, da je minulo 600 let, kar je Kranjska in Štirská združena s preslavno Habsburško vladajočo rodovino“. Slovenskej mladini sestavil Ivan Tomšič, učitelj na c. k. vladnici v Ljubljani. Na Dunaji, 1883. Natisnil in založil Karol Rauch (V. Spenglergasse, 6). Ta jako lična knjižica, o kateri smo užé zadnjič govorili, prišla je ravnokar na svetlo, in priznati moramo, da nam prav prav ugaja in je prav primerna, da se naši ljubi mladini deli v dar in v slavni spominek. Cena ji je naslednja: Posamezni iztiski po 10 kr. (s poštnino 12 kr.); 25 iztiskov 2 gold. 50 kr.; 50 iztiskov 4 gold. 50 kr.; 100 iztiskov 8 gold.; 500 iztiskov 35 gold.; 1000 iztiskov 60 gold. Naročila vzprejema gospod založnik; dobiva pa se tudi pri Ljubljanskih bukvarjih.

— **Šolska mladina** o šeststoletnici presvetle cesarske rodovine Habsburške na Kranjskem“ (1283.—1883.) dve pesmi z napevoma, kateri ste tudi primeren darek slovenski mladini. (Ceno glej na zadnji strani današnjega lista!)

— **I. Kranjska z Avstrijo.** Slovenska himna v slavo šeststoletni zvezi presvetle cesarske rodovine Habsburške na Kranjskem. Vglasbil Anton Foerster. **II. Avstrijska himna.** (Ceno glej zadnjo stran!)

— **Národne biblioteke** 4. snopič obsega povest: „V gorskem zakotji“. Spisal Anton Kader.

D o p i s i.

Z Goriškega, v dan 27. maja. Ker se nihče drugi ne oglasi, hočem Vam jaz ob kratkem sporočiti o izpitih učiteljske sposobnosti v bližnji Gorici; dobro vedoč, da ima »Učit. Tovariš« še precejšnje število mladih učiteljev mej svojimi bralci, katerih taka sporočila nič manj ne zanimajo kot še tako izvrsten uvodni članek. — Žal, da ne morem takrat sporočiti o Bog vé kakem uspehu ali udeležbi; bilo je oboje pičlo. Tudi ni bil noben udeleženec slovenske narodnosti. — Oglasilo se jih je troje: en učitelj in dve učiteljici, vsi trije iz Furlanije. Učitelj je dostal dopolnilni izpit iz nemščine (kot predmet) za ljudske šole z dobrim vspehom, učiteljice pa ena ni prišla, druga je pa mej izpitom odstopila. To je vse. — A važnejši nego to je neki slučaj, ki se je vsled preteklih učiteljskih izpitov pripetil in ki utegne ne-le učitelje ampak tudi okrajne šolske svetovalce zanimati — služeč jim v vzgled. — Neka ministerska naredba — kakor znano — določuje učiteljskim izpitom na leto dvojni obrok, v prvej polovici meseca aprila in oktobra. V tem času je tedaj vsakemu učitelju, izpolnivšemu predpisane pogoje, dovoljen pristop k izpitu ne gledé na to, ali ima slučajno šola, na katerej služi, takrat počitnice, ali ne. Tega ozira tedaj ona ministerska uredba ne jemlje in ga tudi — vsaj kolikor je meni znano — do zdaj nijedna šolska oblastnija ni jemala, le Gradški okrajni šolski svet, kojemu oni trije učitelji, oziroma učiteljice, pristojé, je hotel takrat neko izjemo delati: sporočaje vodstvu Goriške izpraševalne komisije, da ne more dovoliti odpusta dotičnim trem oglašencem, da bi k izpitu prišli, ker nima nikogar, ki bi je pri pouku supliral. S tem je pa oni okrajni šolski svet očitno svoj delokrog prestopil, vsled česar je tudi od deželnega šolskega sveta zasluženi ukor prejel. Nasledek tega je pa bil, da so se učiteljski izpiti za en teden zakasnili.

Iz Postojinskega okraja, v dan 4. junija. — V 2. dan t. m. imeli smo učitelji Postojinskega šolskega okraja svoj letošnji zbor. O rešitvi dnevnega vzporeda itd. došlo bode od druge strani sporočilo. — Jaz hočem tù le navésti, da se je po končanej konferenciji pri obedu nabralo nekaj novcev za nagrado ónemu, ki bode dostojno océnil našega vladiko Slomškega kot pedagoga. — Poziv za doneske k tej nagradi, koja ob času misli razpisati Ptujsko učit. društvo, objavljali so pred par meseci slovenski časopisi. — Nam učiteljem slovenskim pred vsem ima biti mar, da se častna naméra naših Štajerskih drugov sijajno obistini; zato pa polagajmo po slabih svojih močéh malo žrtev na oltar dobre domovinske nam stvari! Vsaj bode vse le v lastno našo čast ter v dobro revnej še naše pedagogičnej slovesnosti. Dragi sobratje, po drugih okrajih, — nabirajte v to svrho mej sabo, najbolje tedaj, ko boste zbrani vsi pri učiteljskih konferencijah! Zrno do zrna pogača... — k. —

Iz Šmarije. Pri nas imeli smo že kakih 28 let staro borno šolsko zastavo; želeli smo torej nove. Nabirali smo za-njo mej šolsko mladino in mej občinstvom, in zares kmalu se je bilo nabralo nad 100 gold., da smo mogli novo zastavo naročiti. Izdelal jo je prav okusno in lično gospod Blaže Rasp, cerkvenik škofijske cerkve v Ljubljani. Zastava je iz belega svilnatega damaska z zlatom obšita in obrobljena. Lepi podobi predstavljate: Jezusa, ko male otročiče blagoslovlja, in sv. Alojzija. Nova zastava stane 120 gold. — V dan 22. maja t. l. je bila slovesno blagoslovljena v podružnici sv. Križa. — Zbrali so se učenci in učenke zjutraj o poluosmi uri pred šolo. Potem smo šli za novo zastavo uvrsteni k sv. Križu. — Ob 8. uri je bila sv. maša, pri katerej je pela šolska mladina. Po sv. maši pa so častiti gospod dekan blagoslovili zastavo ter potem učencem razlagali pomen blagoslovljenja in naslikani podobi. Po sv. maši pričelo se je razveseljevanje in pogostovanje mladine s kruhom in s pivo. Bilo je tudi več odličnih gostov navzočih. Ko je poludne zazvonilo, molilo se je združeno »angelovo češčenje«. Potem govori učenka zahvaljeva se za lepo slavnost, za pogostovanje in končá govor s trikratnim živijo-klici na Njih Veličanstvo. Iz vseh grl ponóvi se trikrat »živijo« potem pa se zapoje cesarska pesen, katero je vse občinstvo stojé in odkrito pelo. Potem se je zopet vsa mladina uvrstila ter šla za svojo blagoslovljeno novo zastavo v Šmarijo, kjer se je zastava v cerkvi hranila. — K sklepu se šolsko voditeljstvo v imenu šolske mladine prísérno zahvaljuje vsem tistim, ki so k napravi nove zastave in sploh k tej lepi veselici kaj pripomogli. Ob enem pa tudi priporočamo gospoda Blažeta Raspa vsem, ki hoté napraviti lepo in cenó šolsko zastavo. B.

Iz Ljubljanske okolice. Učitelji tega okraja zborovali bodo letos v dan 2. julija v Št. Vidu nad Ljubljano sè sledečim programom: 1. Gospod nadzornik otvori konferencijo. 2. Volita se dva zapisnikarja. 3. Praktično poučevanje risanja geometričnih podob v zvezi z oblikoslovjem; poroča gospod Krmavner. 4. Praktično poučevanje pesmi po posluhu; poroča gospod Podkrajšek. 5. Poročilo gospoda c. k. okrajnega nadzornika. 6. Korist, uravnava in učna tvarina

poljedelskega pouka sè posebnim ozirom na krajevne razmere našega okraja; poročata gospoda Govekar, Potočnik. 7. Kaj naj bere učenec doma, in kako naj se uporabljajo šolske knjižnice kot pospeševalno sredstvo šolskih namenov; poročata gospoda Gregorin, Žibert. 8. Načrt učnega črteža za ponavljavne šole našega okraja; poroča gospod Borštnik. 9. Izbiranje šolskih knjig za leto 1883--84.; poroča gospod Stojec. 10. Poročilo knjižnične komisije. 11. Volitev stalnega odbora in knjižnične komisije. 12. Samostojni nasveti, ki se imajo gospodu nadzorniku vsaj 8 dni pred konferencijo naznaniti. — Kakor razvidno, je program našemu zborovanju posebno obširen. Ker so na dnevnem redu točke, katere so, kakor ravno poljedelski pouk na ponavljavnih šolah, eminentne važnosti, bode težko preostajalo dovolj časa, udeleževati se debat povsod z onim zanimanjem za stvar, po katerem edino je le mogoče namenu konferencije zadovoljiti. — j —

Iz Ljubljane. Redna konferencija Ljubljanskega mestnega šolskega okraja bila je 31. preteč. m. v mestni dvorani. Zbralo se je 34 g. g. profesorjev, učiteljev in učiteljic. Tudi mestni župan gosp. Peter Grasselli počastil je sejo s svojo navzočnostjo. Seji predsedoval je c. k. okrajni šolski nadzornik gosp. Leop. vitez Gariboldi, kateri si je namestnika izvolil nadučitelja gosp. A. Praprotnik-a. Zapisnikarja bila sta učitelj gosp. Val. Kumer in učiteljica gospodična E. Kern. Gospod okrajni nadzornik je pri opazkah svojega zaznanja mestnemu učitelstvu izrekel, da je po vsem jako zadovoljen o napredovanju mestnih šol i. t. d. Pri točki: »Kako naj se knjižnice za učence uspešno uravnajo«, so gosp. Fr. Kokalj, gosp. Iv. Tomšič in gospodična Frid. Konšek v daljnih razpravah nasvetovali, kakšne in katere knjige naj se vzprejemajo v knjižnice za učence. Naj važnisi bil je sklep: Naj se sestavi imenik vseh slovenskih knjig za šolske knjižnice, ter naj se objavi in posebej natisne. — Pri izbiranju šolskih knjig za prihodnje šolsko leto obveljale so vse dozdanje šolske knjige, samo s pristavkom, če bode »Prvo berilo« (R. Ž.) o pravem času odobreno, naj se užé prihodnje leto uvede v drugi razred. Gosp. Fr. Kokalj poročal je o okrajni učiteljski knjižnici. V odbor za to knjižnico izvoljeni so bili g. g. Fr. Kokalj, J. Belè in A. Žumer, v stalni odbor pa g. g. Iv. Tomšič, A. Praprotnik, Fr. Raktelj in A. Žumer. Gospod okrajni nadzornik sklenil je sejo z iskrenimi besedami učiteljem opominjaje jih na vzvišeno prihodnjo slavnost šeststoletnice.

— Ljubljanski mestni zbor je v seji 29. preteč. m. g. g. učiteljem Belar-ju, Praprotnik-u in Raktelj-u dovolil tretjo petletno doklado s 60 gold. od 1. januarija t. l. Tudi je v ravno tej seji katehetu dekliske mestne šole g. Jos. Resnik-u nagrado povišal od 200 na 250 gold.; prisodil je za poučevanje v obrtnijski pripravljavni šoli štirim mestnim učiteljem in dvema voditeljema za pretečeno polovico šolskega leta vkup 330 gold. nagrade; dovolil je tudi mestnema učiteljema gosp. Bahovec-u in Kumer-u (kot podučiteljema) vsakemu 42 gold. petletne doklade. Poročevalec gosp. profesor Fr. Šuklje tudi še naznanja, da se bodo mestnim učiteljem plače stalno uredile. Pri tej priliki je mestni zbor tudi enoglasno sklenil, da se šolskemu voditelju gosp. A. Praprotnik-u, povodom njegovega 25letnega službovanja v deški ljudski mestni šoli, v priznanje njegovega delovanja po predlogu gosp. Klein-a podeli meščanstvo Ljubljanskega mesta brez taks, na predlog šolskega odseka, v čegar imenu poroča gosp. profesor Fr. Šuklje, pa, da se mu dozdanja letna službena doklada poviša od 100 na 200 gold. in na predlog gosp. Gorič-a, da se mu nakloni častna nagrada 200 gold. v utrjenje njegovega pri službovanju pokvarjenega zdravja. Tako odlikuje slavno národno občinsko starejšinstvo za svoje učitelje v Ljubljani. Slava! — (Vsi, še celó sicer v drugih stvaréh nasprotni nam listi, so poslednje odlikovanje pripoznavali kot »blag učin« mestnega zbora, samo dobroznani »Herren des Laib. Wochenblattes« pri tej priliki niso mogli skriti svoje zelene zavisti, da so kakor drugod tudi tukaj kazali svojo zlobno strast. — Ker ravno odhajajo »rakom žvižgat«, voščimo jim »srečno pot!«)

— Slovensko učiteljsko društvo ima zdaj (kakor smo užé omenili) svojo sobo na sv. Jakoba trgu v grof Blagaj-evi hiši štev. 10, kjer so g. g. udom razpoloženi časopisi in društvena knjižnica. Vsako sredo zvečer ob 8. uri je tù društveni »jour-fixe«.

Iz Ptujkega okraja. Javna zahvala. Gospodu Arminu Gradišnik-u, učitelju v Senožeah, nižje podpisani za poslanih devet goldinarjev, katere je za Slomšekovo nagrado nabral mej svojimi tovariši v Postojini, izrekam iskreno zahvalo.

France Žiher,
predsednik Ptujkega učiteljskega društva.

Raznoterosti.

— **Odlikovanje.** Botaniško društvo »Irmissia« v Weimaru v Türingu imenovalo je gospoda Dragutina Hirca, učitelja ljudske šole v Baksu in znanega hrvatskega prirodoslovca, za svojega člana. On je prvi, piše »Napredak«, izmej Hrvatov, ki je član tega učenega društva. Tudi mi slovenski učitelji čestitamo iz srca gospodu Hircu na tem častnem imenovanju.

— **Denarno pomoč obrtniškim omiko nadaljujočim šolam** je minister za bogočastje in uk z ukazom s 26. preteč. m. za leto 1883. odločil, in sicer: za Kranjsko imenovanim šolam v Kočevji 100 gold., v Ljubljani 2000 gold., v Trziči 150 gold., v Novem mestu 400 gold.; za Primorje v Gorici 400 gold.; za Koroško v Železni kapli 100 gold., v Bistrici v Rožni dolini 200 gold., v Trgu 220 gold., v Borovljah 400 gold., v Celovci 600 gold., za trgovinsko šolo 530 gold., za nadaljevalno dekliško šolo 600 gold., v Belaku 250 gold., v Velikovci 150 gold.; za Štajersko v Brucku (a. d. Mur) 150 gold., dekliški šoli 100 gold., v Celji 200 gold., v Slovenski Bistrici 100 gold., v Gradci 150 gold., v Knittelfeldu 150 gold., v Ljubnem 50 gold., v Mariboru 300 gold.

— **Avstrijsko učiteljstvo po verolzpovedanjih.** Od 25.518 cislitavskih učiteljev je 24.132 katoličanov, 367 evangeljskih, 1360 grško-zjedinenih, 221 nezjedinenih in 528 židovskih.

— **Skrčeni prosti dnevi.** C. k. deželni šolski svet za Nižje-Avstrijsko in za Štajersko sta proste dneve mej šolskim letom tako skrčila, da bode šola: veliko sredo, v torek po veliki noči, v soboto pred binško in v torek po binških in tudi tisti dan, za katerega je morda namenjena kaka šolska veselica.

— **London** ima okolo 685.000 za šolo ugodnih otrok. Napravili so 25 novih šol, v katerih ima samo 25.393 otrok prostora. V vseh šolah skupaj je za 502.095 otrok prostora, a blizo 200.000 otrok je brez vsega pouka in to v največjem mestu izobraženega sveta.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Služba učiteljska na jednorazredni ljudski šoli v Št. Vidu pri Brdu z letno plačo 400 gold. in s stanovanjem razpisana je, da se definitivno postavi, do 15. julija t. l. — Prošnje oddajajo se c. k. okrajnemu šolskemu svetu v Kameniku. — Učiteljska služba v ljudski šoli v Budanji z letno plačo 450 gold. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svetu v Postojini do konca t. m.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gospod Ivan Kogej, nadučitelj na Brezovici pri Ljubljani, je za trdno postavljen. — Gosp. Val. Žvagen, učitelj v Starem Trgu pri Loži, pride na drugo učiteljsko mesto v Radovljico. — Gospodičina Costa, učiteljica v Planini, je za trdno postavljena. — V Uršulinskem samostanu v Loki je 11. t. m. umrla čast. M. Alojzija Kozina, vrla učiteljica v vnanji šoli, 44 let stara. Naj v miru počiva!

Štev. 13046.

Razpis učiteljskih služeb.

V dosežaji c. k. okrajnega glavarstva Celjskega bodo se v začetku zimskega semestra 1883/84. l. te-le učiteljske službe podelile:

1. V Celjskem šolskem okraji: učiteljska služba v Galiciji, pošta v Žavci (Sachsenfeld), s plačo IV. reda, s stanovanjem, in v Svetinu, pošta v Celji, plača III. reda, s stanovanjem, in služba obrtnijske učiteljice pri Novi cerkvi (Hochenegg-Neukirchen), z 230 gold. nagrade.
2. V šolskem okraji Šmarijskem: učiteljska služba pri sv. Jemi (St. Hema), pošta v Windischlandsbergu, s plačo IV. reda, s stanovanjem; podučiteljeva služba v Šmariji, s plačo III. reda, pri sv. Štefanu, pošta v Šmariji, s plačo IV. reda, in v Ponikvi s plačo IV. reda.
3. V šolskem okraji Konjiškem (Gonobitz): služba obrtnijske učiteljice v Čadramu, pošta v Oplotnici, z 98 gold. nagrade.
4. V šol. okraji Gornjigradskem (Oberburg): podučit. služba pri sv. Frančišku Ksaveriji, pošta v Ljubnem, s plačo III. reda, in v Ljubnem s plačo IV. reda.

Pri vseh teh službah se zahteva znanje slovenskega jezika.

Redno uravnane prošnje naj se po postavni službeni poti do 20. julija 1883. l. oddajajo pri dotičnih krajnih šolskih svetovstvih.

V Celji, v dan 2. junija 1883. l.

C. k. namestništva svetnik

Haas s. r.

Štev. 391.

O. š. s.

R a z p i s.

V šolskem okraji Črnomelj so naslednje učiteljske službe definitivno oziroma provizorično razpisane:

1. Na dvorazredni šoli v Vinici služba nadučitelja z letno plačo 500 gold., s postavnimi dokladami in prostim stanovanjem, in oziroma tudi služba drugega učitelja z letno plačo 450 gold. in s prostim stanovanjem.
2. Na enorazredni šoli v Preloki služba učitelja z letno plačo 450 gold., s postavnimi prikladami in s prostim stanovanjem.

Prošnje naj se po postavnem potu oddajajo do 15. julija t. l. pri podpisanem okrajnem šolskem svétu.

C. k. okrajni šolski svét v Črnomlji, dné 8. junija 1883. l.

V Rud. Milic-evi tiskarni v Ljubljani prišla je na svetlo skladba:

Šolska mladina

o šeststoletnici presvetle cesarske rodovine Habsburške na Kranjskem, in se dobiva po sledečih cenah: en iztis 4 kr.; 100 iztisov 3 gold. 50 kr.; 500 iztisov 15 gold.; 1000 iztisov pa 26 gold.

Dalje:

I. Kranjska z Avstrijo.

Slovenska himna

v slavo šeststoletni zvezi vojvodine Kranjske s presvetlo hišo Habsburško, vglasbil **Anton Foerster.**

II. Avstrijska himna.*)

En iztis 5 kr.; 100 iztisov 4 gold.

Priporočajo se te skladbe vsem slavnim krajnim šolskim svétom in šolskim voditeljstvom.

*) Tiskana v slovenskem jeziku in tudi v nemškem jeziku posebej.

Vabilo k naročbi.

Vse p. n. častite g. g. poluletné naročnike opozarjamo, da jim z denašnjo številko „Učiteljskega Tovariša“ potéka naročnina, ter jih najuljudneje prosimo, da bi blagovolili za drugo polovico tega leta naročnino poslati.

„Učiteljski Tovariš“ stane vse leto 3 gold., pol leta pa 1 gold. 50 kr. Novim naročnikom moremo ustrezati še z vsemi dozdanjimi številkami.

Ob enem se prisrčno zahvaljujemo vsem preblagim tovarišem in prijateljem, ki z naročevanjem in s toliko lepo podporo pripomorejo, da se naš list napolnuje z dobrim blagom ter širi mej slovenskim šolstvom in učiteljstvom. — Prosimo, naj bi nam bili naši mili sotrudniki tudi v prihodnje vedno zvesti ter nas zdavno podpirali na našem težavnem dejališči: za blagouspešnost našemu národnemu šolstvu in učiteljstvu.

Uredništvo in založništvo.

Listnica uredništva: Vsem p. n. g. g. tovarišem in prijateljem, ki nam čestitajo, se prav prav prisrčno zahvaljujemo. — Tem, ki vprašajo, se li Praprotnik-ov „Abecednik“ tudi daje po vrhu za uboge učence: Založnik gospod M. Gerber daje za uboge učence pri vsakih pri njem kupljenih 10 iztisih 1 iztis namečka. — G. M. K. I.: Slovenske knjige, ki bi zgodovinski pouk metodično obdelavala, še nimamo, a v nemškem jeziku jih je mnogo. — G. J. B. v K.: „Znanstvene pogovore“ bode „Učit. Tovariš“ prinesel. Prosimo, pošljite mu le še kaj! — Mnogim g. g. dopisovalcem: Lepa hvala za zdavno pomoč! Časom pride vse na vrsto.

Listnica opravištv: Okr. učit. bukv. v Star. trgu p. Loži: Plačano za drugo polovico 1882. in za prvo polovico 1883. l.

Odgovorni urednik **Andrej Praprotnik.**

Tiskar in založnik **J. R. Millo.**